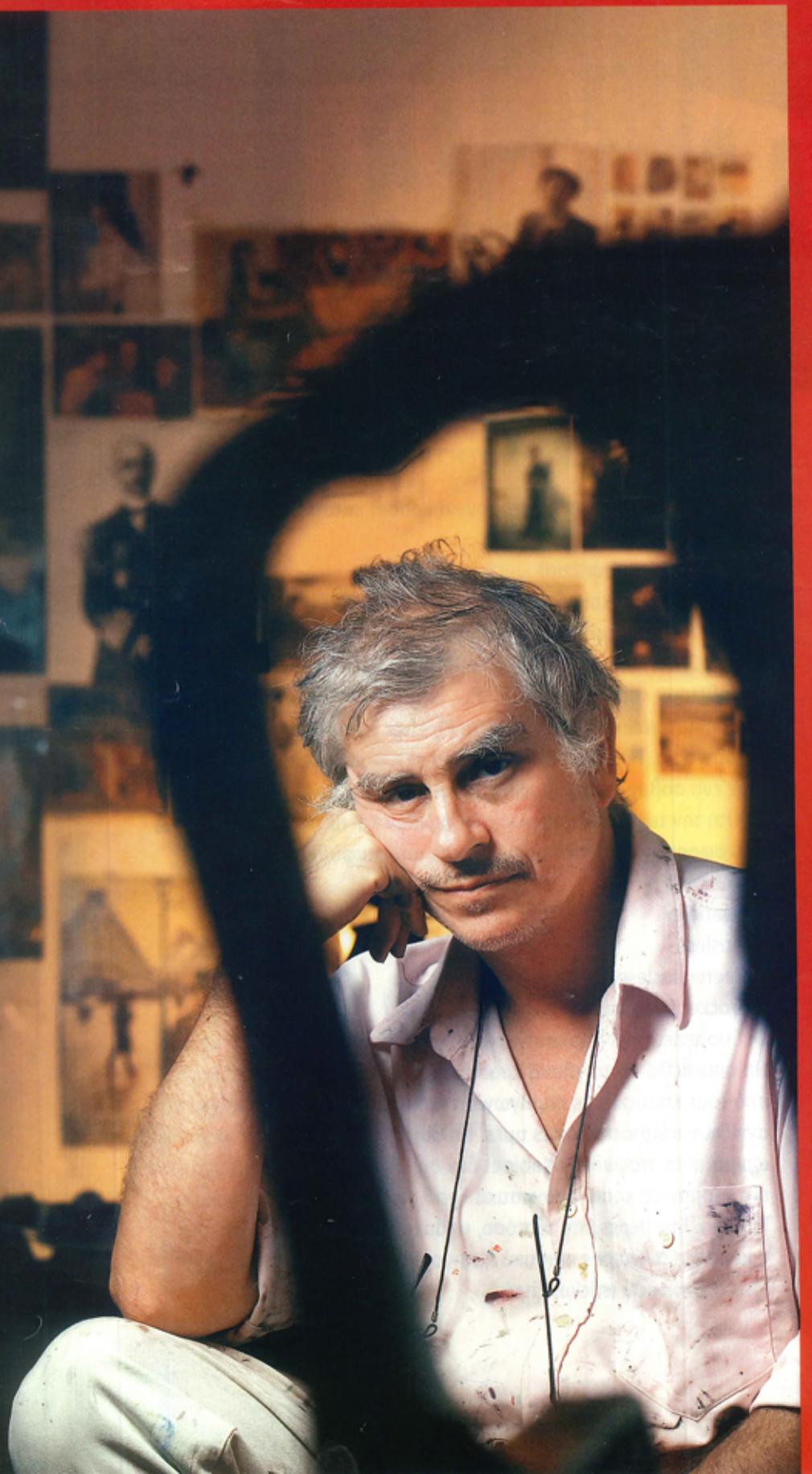

Η ζωγραφική της Ύδης και η ύδη της Ζωγραφικής στον Στέφανο Δασκαλάκη

της Ίριδας Κρητικού
φωτο: Γιώργος Παχούντης

Xειμώνας του 1992: ζόυσα ακόμη - ως φοιτήτρια - στην Αγγλία, όταν κατά τη διάρκεια σύντομων χειμερινών διακοπών βρέθηκα αντιμέτωπη με τη δουλειά του Στέφανου Δασκαλάκη στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών. Υπερρεγέθη τελάρα, που όπως εκ των υστέρων έμαθα, απεικόνιζαν το εργαστήριο του καθηπιτέχνη εκείνης της περιόδου, στην οδό Σισίνη πίσω από το Χίλιτον: γδαρμένες σανίδες στο πάτωμα, δισμένες σε γενναιόδωρη ευρυγώνια προοπτική στον θεατή, μικρόκοσμοι από στριμωγμένες πορειώλανες και εμαγέ τσαγέρες, φρούτα να κατρακυλούν σε πρώιμο στάδιο σάψω... Με βασανιστική ακρίβεια συντεταγμένα, κι ωστόσο διόλου περιγραφικά. Να ορίζουν με την ύπαρξη τους μια μπ διακυβευόμενη αυτοτέλεια, και εξ αυτού, να μην μπορεί να πάρεις τα μάτια σου από αυτά.

Στη δεύτερη και στην τρίτη επίσκεψη, το βλέμμα μου, τολμηρότερο, συνέπειξε πλαίσιο για την ακριβή στιλνότητα του μητή, στο χείλος κάποιου ταπεινού σκεύους, το επίλαστο χνούδι ενός ώριμου φρούτου: το θερμό κίτρινο ενός κυδωνιού, τον θαμπό χοντροκόκκινο φλοιό σε ένα εγκαταπλειμένο ρόδι... Κι αλλιού σημείωσε νοερά μια θύμπων του Τσαρούχη, μια εικλειτική συγγένεια με τον Μαυρούδη: και οι δύο υπήρξαν δάσκαλοι του, όπως επίσης εκ των υστέρων έμαθα. Δύο χρόνια μετά, επέστρεψα στην Αθήνα, συνεργαστήκαμε και γίναμε φίλοι, με αυτόν, και με τους περισσότερους συνδοιπόρους του από την ομάδα των ζωγράφων της ίδιας γενιάς, που μετά την Καρνών Τεχνών στην Αθήνα, συνέχισαν στην Beaux Arts, στο Παρίσι. Κάποιοι από αυτούς, όπως ο Στέφανος, στο πιλευρό του Cremonini, κι άλλοι κοντά στον Velickovic. Στα δεκατέσσερα χρόνια που πέρασαν από την τελευταία εκείνην έκθεση στην Αθήνα, μεσολάβησαν οι αιτομικές στη Γενεύη («Europart», 1993) και στο Παρίσι «Flak», 1995), αλλά και αρκετές άλλες αφορμές, όπως η παρουσία του στο πλαίσιο σημαντικών ομαδικών εκθέσεων στην Αθήνα (ιδιωτικές γκαλερί, Τεχνόπολις Δήμου Αθηναίων, Συλλογή Φρυσίρα κ.ά.), την Άνδρο (Ιδρυμα Κυδωνιέως) και αλλιού που δεν έκαναν άλλο από το να εδραιώσουν -ανάμεσα στις ηθελημένες του σιωπές- την πολύ σημαντική παρουσία του στον χώρο της ελληνικής εικαστικής σκηνής, τον σεβασμό που τρέφουν για το έργο του συνομήλικοι, γηραιότεροι και νεότεροι, εραστές της ζωγραφικής, συλλέκτες και - κυρίως - ομοτέχνοι.

Το να θυμάσαι και να μπορείς ενδειχθώς να περιγράψεις κάθε διαφορετικό έργο - αδιάφορο αν πρόκειται για μεγάλο ή για μικρό - ενός ζωγράφου, είναι διηθωτικό του εκτοπίσματός του, της ιδιαίτερας αύρας του, της χωριστής και ιδιαίτερης ενασχόλησης του δημιουργού του με αυτό.

Όσοι θυμούνται τα κατοπινά έργα του ατελίε, με τους γαλανόλιευκους ιστούς της σημαίας μισοκρυμμένους στις εσοχές του φωτός, το χλομό πορτρέτο της γυναίκας με τα μαύρα, τις εξαίσιες ακουαρέλες με τα μικρά πράγματα της κάθε ημέρας, θα βρουν στην καινούργια δουλειά του Στέφανου Δασκαλάκη μια εξαιρετική, και ίσως μη αναμενόμενη τροπή. Έντεκα δώδεκα έργα γενναιοτάτων διαστάσεων - μοναχικές γυναικείες φιγούρες που συντρέφουσαν τον Δασκαλάκη στο καινούργιο εργαστήριο τα τελευταία χρόνια - θα παρουσιαστούν τον προσεχή Δεκέμβριο, και πάλι στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών. Έχοντας ήδη συναναστραφεί μαζί τους, έχοντας αναμετρηθεί με τον όγκο τους και τη φρενήρη ματέρα τους, φρονώντας διεκδικούν με τη σειρά τους ένα μικρό κομματάκι ιστορίας. Σε αναμονή της έκθεσης, πίνοντας καφέ με τον Στέφανο στα παλιά λημέρια του Χίλιτον, κουβεντιάσαμε για τη νέα του ενότητα, για τις εντυπωσιακές διαστάσεις των έργων του και την εξαντλητική του ματέρα, για τα μοντέλα που ιπλέγει και τον χώρο που κατοικούν, μα κυρίωτερα, για την τολμηρή περιπέτεια της ζωγραφικής...

«Τα τελευταία δέκα χρόνια έχω δείξει διάφορα έργα αλλιώς ποτέ δεν είχε στ' αιλίθεια δημιουργηθεί μια ακέραιη ενότητα όπως συνέβη πιο πρόσφατα. Στις φιγούρες που θα δείξω, το μέγεθος ασφαλώς έχει σημασία, νομίζω ότι δείχνει ακριβώς το ενδιαφέρον μου για την απική σχέση, αυτήν που επιθυμώ να έχω με το έργο. Ένα έργο που προορίζεται εξαρχής να πραγματοποιηθεί σε μεγάλο τελάρο, δεν μπορεί να επαναληφθεί σε μικρό. Στα μεγάλα έργα σου δίνεται η δυνατότητα να έχεις μια σχέση σώμα με σώμα με αυτό που κάνεις. Στην περίπτωση των συγκεκριμένων έργων, αυτή την απικότητα τη βοηθά και η ματέρα που είναι εξαιρετικά έντονη». «Με ρωτάς πώς ξεκινά αυτήν την ακανής επιφάνεια, πώς παίμε να είναι πλευκή... Η σωστότερη απάντηση που θα μπορούσα να σου δώσω είναι «με ενθουσιασμό». Είναι ένα επιπλέον κίνητρο ο ενθουσιασμός, στο σημείο όπου βρίσκομαι, γιατί δεν υπάρχει φόβος, υπάρχει μόνο χαρά, και ενδιαφέρον για τα δύο ακόμη αναμένονται. Ασφαλώς και υπήρξε πειραματισμός με μικρότερα τελάρα, μια εισαγωγική περίοδος στη φάση αυτή, με μικρά έργα που συνήθως άφηνα μισά. Τώρα πια δεν υπάρχει προετοιμασία, κάθε έργο που είδες είναι το καθευτό μέγεθός του. Μερικά έργα μένουν φαινομενικά στην άκρη, συνεχίζουν ωστόσο να παίζουν κάποιο ρόλο. Κάπι που στο παρελθόν είχα θεωρήσει αποτυχημένο, το ξαναείδια εκ των υστέρων και σχεδίασα σε άλλο τελάρο την ίδια σάσσον. Κι αλλιώς τελάρα που τα είχα εγκαταλείψει, προσπαθούσα να καταλάβω γιατί. Ένα τέτοιο έργο, «Η Ιωάννα με τα μαύρα», υπήρξε τελικά εξαιρετικά πολύτιμο γιατί σηματοδότησε την έναρξη αυτής της σειράς. Τείνω πιοπόν να καταλήξω ότι στην πραγματικότητα δεν υπάρχει αποτυχημένο έργο, ίσως αλλιώς να είναι το καινούργιο, το ίδιο σου το εύρημα που δεν μπορείς εύκολα από την αρχή να το αποδεχθείς».

«Πριν από την Ιωάννα της έκθεσης, έχουν υπάρξει και άλλα έργα της ίδιας. Διαλέγω τα μοντέλα μου ως προς ένα συγκεκριμένο στήγμα που ενδεχομένως τα διέπει, αναζητώ ένα σημείο με το οποίο ταυτίζονται, και αν το σημείο αυτό με ενδιαφέρει, ετούτο αποτελεῖ και την αφορμή για να τα ζωγραφίσω. Δεν τίθεται ζήτημα μιας φορμαλιστικής αναζήτησης. Σημασία έχει για μένα η προσωπικότητα του ανθρώπου, αυτήν την αναζητώ. Θα μπορούσαν αυτά τα μοντέλα να είναι κάποια άλλη, κάποιοι άλλοι άνθρωποι, από τη στιγμή που κι εκείνοι θα ήταν εξίσου ικανοί να με συγκινήσουν». «Θα παρατήρησες ότι η ματέρα των έργων αυτών δεν συγγενεύει με την προηγούμενη: είναι έντονη, χειρονομιακή, άφθονη σε εξάρσεις και πάστες χρώματος. Με τα έργα αυτά, θίθεια στην πραγματικότητα να αντιδράσω σε δύο ως τέσσερα έκανα. Πέρα από την καταλυτική παρουσία της κεντρικής φιγούρας, τη έργα ετούτα, σε αντίθεση με τη προηγούμενα, είναι σχετικά άδεια. Ερχεται, νομίζω, κάποια στιγμή, που πρέπει να αντιδράσεις σε αυτό που είσαι, για να πας παρακάτω. Συντεθείται μια δεδομένη στιγμή, μια προσπάθεια για κινητοποίηση την εαυτό μου. Και έπειτα από μια τέτοια κατάθεση, αισθάνομαι ότι μπορώ ξανά να επιστρέψω στα μικρά πορτρέτα. Ετοι μι αλλιώς, δεν νομίζω ότι πρόκειται για γραμμική πορεία, υπάρχουν αντιδράσεις, επανεκτιμήσεις, άλληστε προχωράς στο άγνω-

στο κι άλλοτε οπισθοδρομείς και επιστρέφεις σε εκείνο που άφησες. Σημαντικό είναι ούτως ή άλλως να εμβαθύνεις σε αυτό που κάθε φορά συντελείται γύρω σου. Να επικειρείς να αποσαφηνίσεις κάτι που ίσως έχεις δει φεγγάρια στον χώρο, ένα πρόσωπο, μια κίνηση, μια τυχαία κειρονυμία».

«Εθίξα ήδη το ζήτημα του χώρου. Είναι ένας παράγων πολύ σημαντικός, εφόσον ο ευρύτερος έννοια της πέδης γίνεται ανιπληπτό. Τα έργα αυτά έχουν ζωγραφιστεί στην Ελλάδα, δεν θα μπορούσαν για παράδειγμα να ζωγραφιστούν στη Γερμανία, είναι αποθήτως σαφές αυτό, γιατί αποκρυπταλλώνουν αυτό που καθημερινά βιώνουν στον ίδιο μου τον τόπο ως δημιουργός τους. Πιστεύω, επιπλέον, ότι αυτό που κυρίως κάνει επίκαιρο το να ζωγραφίζει κανένα ανθρώπους αυτήν τη στιγμή, είναι η επιστροφή στην ατομικότητα: όταν καταρρέουν τα ιδεολογικά σχήματα, αναγκαστικά επιστρέφουμε στην ατομικότητα. Εμφανίζονται ξανά οι τοπικές γλώσσες, την κάθε ειδούσα εντοπίστητα, καθώς οι μεγάλοι σχηματισμοί έχουν διατηθεί και αναδύεται το υποκειμενικό. Θα έμοιαζε παράξενος σήμερα κάποιος με πολύ μεγάλες ίδεες, κάποιος που θα επιθυμούσε να σώσει τον κόσμο. Δεν είμαστε παρά όλοι οι μικροί άνθρωποι που ψάχνουμε να βρούμε τη θέση μας σε έναν κόσμο που δεν μπορεί να σταθεί ποικιλότητα. Εξ αισιόδοξης: δεν είμαι ούτε αισιόδοξος, ούτε απαι-

σιόδοξος, φρονώ ότι έχουν καταρρέσει και οι αισιόδοξες και οι απαισιόδοξες. Όλα επιστρέφουν και ξαναγίνονται, έχουμε ξαναγίνει ο εαυτός μας, ο ίδιος ο μικρός κόσμος μας. Κι εγώ προσπαθώ να βρω τους μικρούς αυτούς κόσμους, να τους δώσω όνομα. Ένα καθαρό ανθρώπινο βλέμμα συνεχίζει να έχει βάθος και βαρύτητα. Αυτό το ανθρώπινο βλέμμα με ενδιαφέρει να εντοπίσω».

Η αιτομική έκθεση του Στέφανου Δασκαλάκη